

Вілков Вячеслав Юрійович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-3542-0756>

e-mail: tvvilkof59@gmail.com

Назарков Василь Костянтинович

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-1273-0807>

e-mail: vasyi.nazarkov@knu.ua

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДОЛОГІЇ КОМПАРАТИВНОГО АНАЛІЗУ ІДЕЙНО-ТЕОРЕТИЧНИХ ЗАСАД КИТАЇЗОВАНОГО МАРКСИЗМУ

Резюме

За результатами проведеного аналізу поширених у вітчизняній та зарубіжній літературі методологічних підходів до теоретичної реконструкції процесів розвитку марксистських метанарацій у СРСР та КНР в статті запропоновано теоретико-методологічні рекомендації щодо підвищення адекватності та евристичності досліджень генезису китайської марксистської філософської й суспільно-політичної думки 1940-х—початку 2020-х років, з'ясування її атрибутивних ознак і головних тенденцій оновлення.

Автором статті запропоновано науково-теоретичне обґрунтування аналітичного підходу, відповідно до якого конкретно-історично орієнтований компаративний метод вивчення китайського марксизму має виконувати роль системотвірного. Структурована за таким принципом модель методології пізнання допомогла виявити й узагальнено охарактеризувати визначальні ідейні та інституційні чинники послідовної китаїзації марксизму як процесу й результату перетворення його на такий національно-особливий різновид марксистського вчення, який став філософським фундаментом сучасної ідеології, доктрини й політики Компартії Китаю, теоретичною основою проекту та державної стратегії побудови «соціалізму з китайською специфікою».

Використання статейного матеріалу може сприяти підвищенню ефективності подальших досліджень логіки еволюції й специфіки інтерпретацій аксіоматики марксистсько-ленінської парадигми в сучасному Китаї; оптимізувати ідейно-теоретичну платформу й розширити методологічний і понятійний інструментарій для деідеологізованого розуміння й оцінки спрямованості процесів і ймовірних перспектив модернізації марксистського вчення (китаїзованого марксизму) в КНР.

Ключові слова: марксизм-ленінізм, радянський марксизм, китайський марксизм, китаїзація марксизму, китаїзований марксизм, соціалізм із китайською специфікою.

Вступ

За нашими оцінками, для підвищення ефективності аналізу загальних тенденцій і унікальності процесів розвитку марксистського вчення в реаліях політичних систем радянського типу насамперед треба розглядати й порівнювати між собою два його найвпливовіших різновиди, чи теоретичні моделі, на які в соціалістичних суспільствах було покладено й функції метанарацій. А метанарація, як відомо, є не просто парадигмою чи визнаною більшістю наукового співтовариства єдино правильною теоретичною моделлю. Вона, з одного боку, являється концепцією, чи теорією, що «претендує на універсальність, домінування в культурі та „легітимуює“ знання, різні соціальні інститути, певний спосіб мислення», а з іншого боку— ідеологією, «яка нав'язує суспільству і культурі загалом певний світоглядний комплекс ідей», «обмежуючи, пригнічуючи, упорядковуючи та контролюючи» суспільне життя, «здійснюючи насильство над людиною, її свідомістю» [1, с. 459].

Такими філософськими парадигмами й одночасно політико-ідеологічними доктринами стали радянський марксизм (марксизм-ленінізм) та китайський (китаїзований) марксизм. (Для адекватності розуміння специфіки назв чи термінів зазначимо, що в англомовних перекладах поняття «китаїзація марксизму», «китаїзований марксизм» зазвичай не використовуються. Замість цього застосовується конструкт «adaptation of Marxism to the Chinese context», тобто «адаптація марксизму до китайського контексту»).

Останній різновид марксизму можна вважати результатом реалізації філософського теоретичного й політико-ідеологічного переконання Мао Цзедуна, який ще в жовтні 1938 року на VI пленумі ЦК КПК 6-го скликання проголосив: «Не існує такого поняття, як абстрактний марксизм, є лише конкретний марксизм». «Якщо комуністи», заявив він, «трактуватимуть марксизм у відриві від особливостей Китаю, то це буде абстрактний, вихолощений марксизм. Тому китаїзація марксизму означає, що у всіх своїх проявах він виходить із китайської специфіки» [цит. за: 2, с. 65]. Причому, наполягає, наприклад, дослідниця історії КПК Лі Цзюньжу, такий національний

(китаїзований) марксизм треба вважати «теоретичним нововведенням не тільки для Китаю, але й для всього розвитку марксизму» [2, с. 69].

Водночас, незважаючи на те, що поняття «китаїзований марксизм» нерідко застосовується як синонім, змістовний еквівалент концепту «китайський марксизм», у філософських співтовариствах КНР та інших країн світу і досі триває дискусія щодо розуміння й тлумачення цих феноменів. Головним чином суть проблеми полягає в тому, як науково-теоретично та ідеологічно оцінювати нестандартні ідеї (причому іноді альтернативні постулатам як вчення основоположників марксизму, так і радянського марксизму-ленінізму), запропоновані китайськими марксистами: як ревізію чи навіть відмову від марксизму або, навпаки, як необхідні для практичної діяльності КПК новації в марксистському вченні, що, й можна вважати його послідовним і правильним розвитком? Або, як підкреслює Лі Цзюньжу, формулюючи власну вихідну позицію чи установку для вивчення китайського марксизму, як марксизму китаїзованого: «Така наукова тема, як «китаїзація марксизму», повинна відповісти на основне теоретичне питання: як Китай „має відстоювати і розвивати марксизм“» [2, с. 70].

У загальнофілософському, теоретичному плані осмислення й вирішення проблеми («теми»), як протягом десятиліть формувався, розвивався і яким нині став марксизм у Китаї, концептуально знаходиться у межах двох альтернативних, взаємовиключних відповідей. Одна з них—марксистське вчення в Китайській Народній Республіці є спадкоємцем і новим етапом розвитку безнаціональної (інтернаціональної) єдиної й цілісної філософської та політичної теорії, створеної ще К. Марксом і Ф. Енгельсом, а згодом новаторськи доповненої В.І. Леніним та його послідовниками.

Зовсім протилежна відповідь приписує, що китайський марксизм—це творчо перетворений і адаптований до унікальних реалій Китаю виключно національний різновид універсального марксистського вчення. Він є особливим і самодостатнім, теоретично удосконаленим і практично, навіть прагматично перетвореним його варіантом для пізнання специфічних умов буттякитайськогосоціумуйефективного наукоготеполітико-ідеологічного забезпечення його прогресивного розвитку в ході національно-державного та соціалістичного будівництва. А в логіці вже подібного тлумачення генези, суті та функцій китайського марксизму дослідники з неминучістю приходять до висновку, що він—китаїзований марксизм—має мало ідейного й ідеологічно спільного і з класичним західноєвропейським марксизмом XIX—початку XX століття, і з російсько-радянським марксизмом-ленінізмом. І тому метапарадигмальну для Китаю його соціально- і політико-філософську теоретичну модель (на відміну від тієї, яка нібито була ідейно «деформована» або навіть «спотворена» Леніним та його послідовниками в результаті адаптації марксистського вчення до російської економічної та соціально-політичної ситуації, причому лише початкової фази імперіалістичної епохи

й доби пролетарських революцій необхідно розуміти та інтерпретувати як марксизм китаїзований.

Методи дослідження

Основними методами розвідки стали системний, компаративний, структурно-функціональний, дискурсивний, контент-аналізу, принципи сцієнтизму та історизму. Серед згаданих для наукового аналізу китайського (китаїзованого) марксизму приписи двох останніх загальнонаукових підходів—як підґрунтя й система координат методології порівняльного дослідження—є визначальними. Вони забезпечують евристичність деїдеологізованого й комплексного вивчення процесів розвитку марксистського вчення в КНР; дають можливість адекватної оцінки його трансформацій протягом другої половини ХХ—першої чверті ХХІ століття; ефективно допомагають науково-теоретичному розумінню атрибутивних рис китаїзованого варіанту марксистської філософської теорії як ідейного та ідеологічного фундаменту політичної доктрини КПК й державної стратегії «побудови соціалізму з китайською специфікою»; слугують оптимальним теоретико-методологічним інструментарем для з'ясування реальних цілей та завдань новітніх проєктів модернізації парадигмальної в сучасному Китаї моделі марксистської філософії.

Результати дослідження

Розглядаючи ставлення китайських філософів до «китаїзації марксизму» та сутності феномену «китаїзований марксизм», насамперед до того, вважати китаїзацію тривалим процесом, ініційованим ще Мао Цзедунем, чи, навпаки, винятково новітньою й імовірною тенденцією, стимульованою бажанням прихильників ідеї «про необхідність оновлення марксистської теорії», її осучаснення завдяки посиленню гуманістичної спрямованості та адекватності новітнім китайським та світовим реаліям і духовно-культурним запитам, слід зазначити, що серед представників наукового співтовариства КНР не сформувалася єдина теоретична оцінка.

Наприклад, вже згадана дослідниця історії китайської Компартії Лі Цзюньжу відстоює ідею, що вісь розвиток марксизму (а фактично—переробки радянського марксизму-ленінізму) у Китаї був процесом його глибокої й масштабної адаптації до умов цієї країни. «Основною вимогою до китаїзації марксизму,—зазначає вона,—є поєднання марксизму з практикою Китаю. Це не кабінетне вивчення зв'язку одного поняття з іншим», а «відповідь і вирішення марксизмом питань, висунутих практикою і з практики». А тому, підкреслює Лі, «процес китаїзації марксизму—це процес розвитку марксизму в Китаї», а «теоретичні результати вирішення великих проблем Китаю марксистами» і «є результатами китаїзації марксизму». Та й взагалі, переконана вона: «Генеральна лінія теоретичного оновлення КПК—китаїзація марксизму» [2, с. 74-75].

Характеризуючи історію, ідейно-теоретичну суть й спрямованість процесу китаїзації марксизму, так само як і появу та легітимацію концепту «китаїзований марксизм», Лі Цзюньжу підкреслює, що пріоритет у цьому належить Мао, оскільки ще в середині 1920-х соціально-історична «практика говорила Мао Цзедуну та китайським комуністам, що народжений на Заході марксизм, основним завданням якого було вирішення протиріч між пролетаріатом і буржуазією, потребує адаптації до умов Китаю» Тоді як «такі великі стратегічні концепції», такі «теоретичні новації китайських комуністів», як «ідеї Мао Цзедуна» «про те, що основною рушійною силою китайської революції є селянство»; «ідеї Ден Сяопіна про побудову соціалізму з наголосом на економічному будівництві і про те, що при соціалізмі можна розвивати ринкову економіку»; «ідеї Цзянь Цземіня про принцип „потрійного представництва“ і про те, що найкращі представники нових соціальних верств (наприклад, приватних власників, підприємців.— Авт.) теж можуть вступати до партії», а також системно викладена Ху Цзіньтао на XVIII Всекитайському з'їзді КПК (2012) «ідея наукового розвитку»,— «є останніми досягненнями китаїзації марксизму» [2, с. 68, 71, 74].

На відміну від Лі у Статуті КПК (2017) та Преамбулі останньої редакції Конституції КНР (2018)—тих визначальних програмних документах, на основі положень-приписів яких реалізується вся реальна внутрішня й зовнішня політика китайської Компартії та держави—офіційно й персоналізовано, мабуть, враховуючи конкурентні умови «політичного моменту» в Китаї 2010-х, історичну логіку та ідейно-теоретичну специфіку процесів і результатів китаїзації марксизму (адаптації до «конкретної практики китайської революції» та «поєднання основних положень марксизму-ленінізму із практикою» дій китайських комуністів), визначено так: «Комуністична партія Китаю керується у своїй діяльності марксизмом-ленінізмом», але, підкреслимо, не радянського типу, а творчо доповненими «ідеями Мао Цзедуна, теорією Ден Сяопіна, важливими ідеями потрійного представництва (сформульовані в доповіді Цзянь Цземіня в листопаді 2002 року.— Авт.), науковою концепцією розвитку (викладена Ху Цзіньтао на XVIII Всекитайському з'їзді Комуністичної партії Китаю в листопаді 2012 року.— В. В.), ідеями Сі Цзіньпіна про соціалізм із китайською специфікою нової епохи». Крім цього, як теоретично програмне до Статуту КПК (як і до преамбули Конституції КНР) включено додаткове роз'яснення взаємозв'язку марксистсько-ленінського вчення й новаторських концепцій китайських лідерів. Воно не лише публічно декларує, а й однозначно фіксує смислові рамки, базовий ідейний та ідеологічний зміст концептів «китаїзація марксизму» («*adaptation of Marxism to the Chinese context*») і «китаїзований марксизм». «Ідеї Сі Цзіньпіна про соціалізм із китайською специфікою нової епохи,— записано у програмних положеннях Статуту КПК,— є продовженням і розвитком марксизму-ленінізму, ідей Мао Цзедуна, теорії Ден Сяопіна,

важливих ідей потрійного представництва та наукової концепції розвитку, новітнім досягненням китаїзації марксизму» [3].

Своєю чергою китайський філософ Сунь Вейпін, аналізуючи та систематизуючи основні проекти модернізації (а фактично вестернізації) традиційного китайського марксизму як марксизму-ленінізму, стверджує, що в них можливо «знайти інноваційні моменти». Одним із них Сунь і називає намагання «китаїзації марксизму».

Ідейно-теоретичними та світоглядними джерелами цієї новітньої тенденції він вважає «філософію культури», яка, на його думку, «внутрішньо присутня у безлічі течій сучасної філософії, є справжньою марксистською філософією нової епохи, адже тільки вона повертає справжній духовний світ, представляє внутрішній критичний дух культури людського суспільства та нову філософську модель самосвідомості» [4, с. 129-130].

Проте Сунь Вейпін визнає китаїзацію марксизму не тільки абсолютно новітнім явищем, а й імовірнісним процесом, можливим майбутнім етапом розвитку китайського марксизму.

А специфічного смислового наголосу інтерпретації Сунем логіки та результатів процесу китаїзації марксизму надає те, що він вважає ідейним джерелом і сферою реалізації такого проекту лише обмежене предметне поле, здебільшого проблематику й тематику філософії культури. Однак навіть і цей напрям дослідник розуміє і тлумачить доволі нестандартно, якимось вузько функціонально й прикладним чином. Так, аргументуючи свої висновки й характеризуючи загальну суть і головне завдання проектів «китаїзації марксизму», Сунь Вейпін наполягає, що, по-перше, «філософія та культурні традиції пов'язані між собою». А по-друге, «оскільки китайська традиційна філософія багата на традиції матеріалістичної діалектики, а філософські ідеї Мао Цзедуну і Ден Сяопіна мають „китайську форму“», то адепти ідеї чи програми-стратегії китаїзації, будуть неодмінно «намагатися марксистську філософію поєднати з китайською культурою, китайською традиційною філософією, особливо з конфуціанством, і, використовуючи поняття, терміни китайської традиційної філософії, „перетворити“ марксистську філософію» так, «щоб теорія цінностей китайської традиційної культури „увійшла“ до неї, створивши її нову, „китаїзовану“ форму (шрифтове виділення.— Авт.)» [4].

Сунь Вейпін підкреслює, що проект китаїзації марксизму як поєднання, «інтеграція» китайської культурної традиції та марксистського вчення «має велику привабливу силу і приваблює все більше вчених». Утім, його реалізація—це вкрай складне завдання. І насамперед тому, що «марксистська філософія належить до західної філософії, яка відрізняється від китайської традиційної: вони різні в термінах і поняттях, починаючи від форм і закінчуючи змістом, вони сильно розходяться у способах мислення та ціннісних увлеченнях» [4].

Проте, незважаючи на зазначені теоретичні проблеми, сповнений оптимізму дослідник підсумовує й прогнозує: за своєю суттю «марксистська філософія» є «теоретичною основою китайської революції та модернізації Китаю», вона «необхідна частина теорії соціалізму з китайською специфікою», а тому не підлягає сумніву, що вона не може не бути китаїзованою. А саме «вона має бути поєднана з китайськими культурними традиціями, застосована на практиці китайським суспільством, має набути „місцевого колориту“» [4].

Повертаючись безпосередньо до проблеми особливостей методології дослідження китаїзованого марксизму зазначимо, що наукові теоретико-методологічні стандарти приписують: оптимальна аналітична модель має будуватися за принципом відповідності методів пізнання тому феномену або процесу, що став об'єктом пізнавальної діяльності.

А тому, якщо узагальнено оцінювати методологічну платформу теоретичного з'ясування й розуміння специфіки філософської аксіоматики, соціально-політичних та ідеологічних установок, які у своїй цілісності характеризують атрибутивні риси інституціоналізованого в Китайській Народній Республіці марксизму, то, на нашу думку, такі традиційні методи історико-філософських досліджень, як опис, авторська інтерпретація, розгорнуті коментарі, суто історико-фактологічний або, навпаки, абстрактно-рефлексивний (метафізичний), філософський спосіб, метода отримання та осмислення інформації (що зазвичай властива для більшості публікацій фахівців із китайської марксистської філософії, які працюють за межами Китаю) не допоможе отримати системне бачення сутності того варіанту марксистської теорії, що сформувався і став панівним у КНР. Адже, як свідчить багаторічна практика наукових пошуків, використання згаданих методів (як правило, емпіричних або, навпаки, умоглядних за своїми гносеологічними можливостями, хоча й традиційних для історико-філософських досліджень) може вдало забезпечити створення більш-менш точної, але все ж фрагментарної картини популярних чи неординарних авторських точок зору на китайський марксизм і сприяти висвітленню та систематизації лише представлених у спеціалізованій літературі інтерпретацій і теоретичних реконструкцій процесу розвитку, структури, різноманітних функцій і т. ін. марксистської теорії в Китаї та ідейних засад політичної доктрини КПК. Таким чином, аналітична модель пізнання історії, сутності, особливостей та суперечливої практики реалізації марксистського вчення в КНР (насамперед його суспільно- та політико-філософської складової) потребує такої методології, яка базується на сукупності принципів і установок діалектичного підходу. Він традиційно визнавався і єдино правильною науковою, методологічною першоосновою самого марксизму, його універсальним і всезагальним методом наукового пізнання будь-яких явищ та процесів у світі (природних, суспільних, духовних), а зараз став методологічною платформою, методологічним інструментом такої впливової

галузі пізнання суспільно-історичних і політико-ідеологічних процесів, яка отримала назву «історична політологія».

Враховуючи зазначене, можна визнати, що деідеологізованою й евристичною ідейно-теоретичною, а головне, оптимальною методологічною платформою для аналізу китайського (китаїзованого) марксизму має бути така, яка відповідає вимогам принципів сцієнтизму та історизму і ґрунтується на поєднанні можливостей та інструментарію класичних методів наукового пізнання: структурно-функціонального, компаративного, дискурсивного, контент-аналізу. Але цього, за нашими оцінками, все ж недостатньо, оскільки предметно-об'єктна специфіка дослідження (китаїзований марксизм) передбачає, що для його результативності стрижневими, системотвірними в структурі аналітичної моделі мають бути установки порівняльного аналізу.

І передусім тому, що лише за допомогою компаративного аналізу визначальних, атрибутивних, структуроутворюючих загально- та політико-філософських постулатів класичного західного (К. Маркс і Ф. Енгельс), радянського (марксизм-ленінізм) та особливостей сучасного китайського марксизму й можливо створити такий комплекс узгоджених методологічних, ідейно-теоретичних та політико-ідеологічних установок, який і буде найбільш евристичним для наукового дослідження й адекватного розуміння специфіки марксизму китаїзованого, допоможе виявити провідні тенденції та ймовірні напрями його модернізації.

При цьому треба враховувати й те, що саме теоретико-методологічні можливості порівняльного аналізу дозволять з'ясувати сутність, оцінити перспективи й ефективність реалізації доктринальних програмних політико-філософських та політико-ідеологічних приписів компартійних проєктів соціалістичного й комуністичного будівництва в КНР, концептуально розкрити позитивні результати та негативні наслідки китайської адаптації марксистського вчення до фундаментальних завдань соціалістичних перетворень у КНР (а нині—доктрини побудови «соціалізму з китайською специфікою нової епохи»).

А загалом, методологічна платформа, що ґрунтується на багатоаспектному порівняльному підході, допоможе не лише ефективно поєднати пізнавальні можливості основних методів наукового дослідження суспільних і духовно-культурних феноменів і процесів, а й—враховуючи ідейно-теоретичні й інституційні особливості розвитку марксизму в КНР протягом останніх десятиліть—здійснити повноцінний аналіз тих головних чинників (як ідейно-теоретичних джерел і детермінант, а також системи філософсько-та політико-ідеологічних постулатів і приписів), які вирішальною мірою вплинули на розвиток китайської марксистської філософської та суспільствознавчої думки, зумовили їх досягнення та специфіку, а тепер актуалізували проблеми теоретичного оновлення, визначили цілі, напрямки й перспективи подальшої модернізації.

Якщо ж концентровано охарактеризувати головні ідейні й політико-ідеологічні чинники, які визначили атрибутивні ознаки й далі масштабно впливатимуть на той варіант (національно-специфічного, китаїзованого) марксизму, який домінує в сучасному Китаї й припускає його модернізацію, то найвпливовішим серед них необхідно визнати офіційну радянську філософську й суспільно-політичну теорію. Тобто той варіант марксизму-ленінізму, який був метапарадигмальним у Радянському Союзі і став селективним синтезом частини фундаментальних ідей К. Маркса і Ф. Енгельса та ленінських (а приховано навіть ще й деяких сталінських) новацій. При цьому особливого значення для наукового та евристичного дослідження китайського марксизму, адекватної оцінки можливостей, завдань та перспектив його оновлення має теоретичне осмислення тих реформаторських досягнень і помилок радянських філософів і суспільствознавців, які стали очевидними за підсумками вжитих ними численних спроб модернізації марксизму-ленінізму в СРСР протягом кінця 1960-х—1980-х років [див., зокрема: 5, с. 53-70; 6, с. 118-139; 7, с. 57-75; 8, с. 35-45; 9, р. 44-55].

Тут треба пояснити, що при дослідженні специфіки китайського марксизму можна виходити з припущення, що в подібних умовах, тобто в ситуації активного реформування економічних і політичних відносин радянського соціалістичного зразка (в СРСР другої половини ХХ ст., потім в КНР на початку століття нинішнього) виникають аналогічні системні запити. Серед них у професійному філософському середовищі нагальним виявляється попит на модернізацію марксизму-ленінізму або принаймні адаптацію його методології, структури та функціонального призначення до умов сучасності. Вочевидь, що системною відповіддю наукового співтовариства на запити та гуманістичні очікування суспільства й політичного режиму не могла не бути актуалізація комплексу питань, що безпосередньо відносяться як до офіційного тлумачення історії й суті марксистського філософського вчення, так і до інтерпретації структурно-функціонального статусу його ідейно-теоретичної першооснови—діалектичного та історичного матеріалізму. Мотиви цього цілком очевидні, оскільки саме діаматівська та істматівська аксіоматика (разом із ленінськими, сталінськими і частково постсталінськими соціально-та політико-філософськими новаціями) визначала атрибутивні ознаки того з варіантів марксизму, який став парадигмальним у СРСР та КНР, і слугувала фундаментом як філософської теорії, так і компартійної доктрини.

Таким чином, однією з головних причин методологічної орієнтації переважно на порівняльний підхід при аналізі сучасного китаїзованого марксизму та розумінні перспектив оновлення концептуальних уявлень філософів-марксистів у КНР є, по-перше, те, що перед китайськими дослідниками постали ті ж самі теоретико-методологічні, ідеологічні та світоглядні проблеми, які були актуальними для численних спроб модернізації радянської марксистсько-ленінської (діаматівсько-істматівської) філософської ортодоксії

протягом періоду кінця 1950-х—у 1980-х, а також мали значення для пострадянських професійних філософських співтовариств [див., наприклад: 6, с. 117–139; 8, с. 34–45; 9, р. 44–56]. По-друге, зміст новітніх публікацій китайських філософів, їхні інтерпретації та оцінки складних процесів розвитку марксизму в цій республіці, включаючи розробку стратегій його модернізації, значною мірою обмежуються національною специфікою. Вона ж—зараз відома під назвами «китайський» та «китаїзований» марксизм—і сформувалася, насамперед, внаслідок прикладної, прагматичної адаптації консервативної за її структурою та функціями теоретичної моделі радянського марксизму-ленінізму до конкретних умов й можливостей революційних перетворень китайського суспільства під керівництвом Комуністичної партії (або в інших термінах й конотаціях—практичної реалізації програмних цілей її національно-державного й соціалістичного проєкту) [див., наприклад: 2; 4; 10; 11; 12, с. 95–108; 7, с. 56–75; 13, с. 60–95; 14, с. 146–161; 15, с. 12–17; 16, р. 70–83].

А про переваги компаративного підходу (в аспекті співставлення особливостей радянського та китайського різновидів марксизму) можуть переконливо свідчити результати конкретно-історичного аналізу, з одного боку—загальних процесів, тенденцій та наслідків модернізації марксистсько-ленінської філософської теорії в СРСР протягом другої половини ХХ століття [див., зокрема: 12, с. 96–104; 6, с. 120–139; 14, с. 147–161; 9, р. 49–54; 17, с. 31–53; 5, с. 53–69; 18, с. 49–56], включно з переглядом уявлень про статус і функції в них діалектичного та історичного матеріалізму, а з іншого боку—новітніх проєктів оновлення метапарадигмальної китайської марксистської моделі філософії (у КНР вона часто йменується діаматівсько-істматівською «системою підручників», а іноді, мабуть враховуючи вплив на неї філософських постулатів сталінського Короткого курсу історії ВКП(б), навіть «сталінською системою філософії»). Власне таке порівняння переконливо демонструє, що головними цілями й першочерговими завданнями реформування марксизму китайські науковці вважають і проголошують фактично ті ж самі, які були принциповими для радянських філософів-теоретиків протягом кінця 1950-х—1980-х. Тоді як аналогічними й першочерговими серед них виявилися: переосмислення («нове прочитання») ідейної спадщини і основоположників, і російсько-радянських класиків марксизму; відхід від коментаторського способу викладення марксистського вчення; відмова від «поклоніння марксистським класикам» і традиційної логіки в аргументації шляхом «посилання на їхній авторитет» (тобто визнання цитування робіт К. Маркса, Ф. Енгельса, В.І. Леніна, Мао Цзедуна, керівників КПК або КПК єдиним правильним способом доказу або ж обґрунтування істинності власних новаторських ідей); деідеологізація й посилення ролі настанов і стандартів раціонально-критичного способу філософських досліджень; упровадження (в межах марксистського підходу чи з його теоретико-методологічних позицій) нетрадиційних напрямів філософських розвідок; аналітична переорієнтація

на коло тих проблем, які раніше в радянському, а також китайському марксизмі не входили до його предметної галузі; намагання оновити методологію та понятійно-категоріальний апарат марксистських досліджень завдяки запозиченням із західних марксистських та немарксистських учень і концепцій; «суверенізація» філософської думки від політичної доктрини компартії через приховану, непублічну відмову слугувати своєрідним ідейно-теоретичним фундаментом (як це стверджували критики радянського марксизму) «неорелігії», «моноідеології», «догматів комуністичної віри» або «квазірелігійної ідеології» навіть всього «радянського блоку» [див.: 19].

А загалом, порівняння, з одного боку, процесів ревізії та стратегій оновлення радянського марксизму (насамперед марксистсько-ленінської філософії) періоду 1950-х—1980-х років, а з іншого боку, запропонованих на початку XXI століття варіантів модернізації китайського (китаїзованого) марксизму однозначно свідчить, що провідними тенденціями розвитку марксистської філософської думки в КНР нині також можуть стати: а) зростання сцієнтистської спрямованості й метафізичності філософських розвідок, позбавлення їх від функцій популяризації марксистських філософських ідей, а також апологетики доктринальних засад політики КПК, діяльності інститутів державної влади КНР; б) посилення вестернізації марксистської філософії шляхом її методологічно-теоретичної, понятійно-термінологічної та ціннісної конвергенції (на ідеях та ідеалах ідеологем чи міфологем абстрактного гуманізму, людиноцентризму, лібералізму, політичного нейтралітету, загальнолюдської толерантності й т. ін.) з філософськими вченнями, соціологічними та політико-філософськими концепціями, які набували популярності серед інтелектуалів Європи та США внаслідок стимуляції процесів глобалізації наприкінці XX—на початку XXI століття [див., зокрема: 7, с. 57-75; 5, с. 53-69; 17, с. 39-76; 9, р. 47-54].

Що ж стосується тенденції вестернізації, спочатку радянської, а нині китайської філософії [див., наприклад: 4; 11], то тут необхідно аналітично орієнтуватися на те, що формально-уявно вона формувалася й посилювалася під контр- та антимарксистським гаслом філософського й політико-ідеологічного ревізійонізму «Повернення—до Маркса».

Безумовно, ідея-гасло «Повернення до Маркса» має різноманітні й багатомірні суспільно-політичні, соціокультурні, ідеологічні й філософсько-теоретичні джерела, детермінанти, «ідейних батьків» та послідовників-адептів, поліваріантні смисли й історичний контекст (навіть підтекст), цілі та стратегії реалізації тощо.

І якщо для політичної історії другої половини XX—початку XXI століття—і певних країн, і світової—гасло «Назад до Маркса» можна вважати проявом загальної тенденції критичної переоцінки й ідеологічної ревізії як класичного марксизму, так і марксизму радянського типу, яка більше століття породжувалася або підживлювалася скептичним, навіть нігілістичним

ставленням до ортодоксальних доктринальних положень та політики керівних або провідних комуністичних (частково й соціал-демократичних) партій у Східній та Західній Європі, обох Америках, Азії і стала ідейним кредо безлічі акторів, яких можна (за деяких припущень) віднести до такого масового руху та ідеологічної ризоми, як «нові ліві», то для філософської думки зазначеного періоду вимога «Повернення до Маркса» мала власні причини, концептуальні відповіді й ідейні течії.

Безпосередньо у межах марксизму як найвпливовішого філософського вчення й ідеологічної течії ХХ століття ідейно-теоретичний зміст концепцій й логіка реформаторського процесу «Повернення до Маркса» синтезувалися, концентрувалися й будувалися на припущеннях, твердженнях, висновках, а потім і переконаннях, що, по-перше, «марксизм відкрив дорогу сталінізму», а контрреволюційний і тоталітарний «досвід сталінізму очорнив усю марксистську традицію аж до самого Маркса». По-друге, що «Енгельс звів марксизм до позитивістської форми матеріалізму», тому «марксизм ХХ століття доречніше назвати формою „енгельсизму“ — позашлюбного сина початкових ідей Маркса, у якому зняття ідеалізму й матеріалізму зводиться до позитивістської, механістичної, фаталістичної карикатури на оригінал». І по-третє, в історії марксизму «прослідковується чітка, послідовна еволюція від Енгельса до Леніна і Сталіна», а «Сталін довів цю традицію Енгельса та енгельсіанської сторони Леніна до крайності» [цит. за: 19].

Або, як підкреслив Поль Блекледж, західні критики марксизму «час-то говорять», що «сталінська інтерпретація історичного та діалектичного матеріалізму (діамату та істмату) мала своїми витокami роботи Енгельса». Зокрема «Карвер і Томас», нагадав Блекледж, «поділяють переконання Левайна в тому, що сталінська ідеологія витікає з «енгельсизму», і «в 1981 році» сам «Карвер писав, що „політичне й академічне життя офіційних інституцій Радянського Союзу... має на увазі незмінну відданість діалектичному та історичному матеріалізму, що витікає з робіт Енгельса“». А ще через кілька років цей же дослідник заявив, що «„постулати“ філософських робіт Енгельса „поширювалися на лекції та навчальні посібники аж до офіційної радянської діалектики“» [19].

Таким чином, можна визнати, що філософський та політико-ідеологічний процес десталінізації марксизму (імпульсом і «поворотним моментом» якого «став 1956 рік», і який ґрунтувався на сумнівних, як правило бездоказових, припущеннях, які «своїм корінням сягають ще ХІХ століття», про «викривлення Енгельсом ідей Маркса») протягом 1960–1980-х років перетворився в західному інтелектуальному середовищі фахівців з історії марксистської думки на пошук аргументації і створення системи доказів для підтвердження гіпотези-вироку за формулою: «молодий Маркс» — це «герой марксистської науки», а «пізній Енгельс — злодій». По суті, історико-філософська логіка, суть тенденції ревізії радянським марксизмом «справжнього

вчення Маркса» (таким чином марксизму) тлумачиться західними дослідниками як процес ідеологічно мотивованого й політично зумовленого руху, який у теоретичному плані проходить загальний шлях ідейного переродження: «від політико-філософського вчення засновників марксизму—до сформованого за радянськими стандартами марксизму-ленінізму у формі концепції діалектичного та історичного матеріалізму». А якщо детальніше, то стверджується, що нібито в радянському марксизмі відбулась ідейна трансформація: від раннього Маркса—через праці з «філософії природи» Енгельса—до викривлення або заперечення частини ідей їх обох (насамперед соціально-філософських і політекономічних) Леніним та Сталінінм, а потім радянськими марксистами-ленінцями та їхніми послідовниками й колегами—філософами та суспільствознавцями в інших країнах соціалізму.

За нашими оцінками, для проведення результативного, адекватного й повноцінного дослідження генезису, сутності та особливостей китайського марксизму необхідне—окрім різноаспектного історико-філософського, ідейно-теоретичного та політико-ідеологічного його порівняння з марксизмом «батьків-засновників», радянським (марксизмом-ленінізмом) та сучасними західними філософськими течіями—ретельне вивчення такої базової ідейної складової й найвпливовішої політико-ідеологічної детермінанти китаїзованого марксизму, як положення і приписи доктринальних і програмних документів Китайської компартії й держави, неординарні ідеї їхніх керівників і лідерів доби китайської революції, державного та соціалістичного будівництва в КНР. Проте, не як самостійних, суто національних (іноді навіть націоналістичних) марксистських нововведень, незалежних від сукупності зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних чинників, а у порівнянні (принаймні текстуально, ідейно-теоретично, ідеологічно й культурно-світоглядно) з відповідними документами та концептуальними новаціями, що приймалися, проголошувалися або підтримувалися керівництвом КПК і СРСР з кінця 1950-х—у 1980-ті роки. А документальною, джерельною базою, яку необхідно аналізувати для розуміння теоретичних засад радянської компартійної доктрини, осмислення сутності тих політико-та соціально-філософських постулатів, на яких вона базувалася, є звітні доповіді Генеральних секретарів ЦК КПК на її з'їздах, Програми радянської Компартії (особливо 1961 та 1986 років), Конституції СРСР, Постанови ЦК КПК [див., наприклад: 6; 15; 13].

Очевидно, що для результативного застосування методології порівняльного дослідження атрибутивних рис і специфіки сучасного марксизму в КНР не достатньо обмежитись окресленим вище предметно-об'єктивним полем, адже при такому аналізі необхідно також враховувати те, що марксизм-ленінізм оголошено у Програмі КПК (вона є головною складовою частиною її Статуту, а ряд її положень увійшов до останньої редакції Конституції КНР, 2018), однією з ідейно-теоретичних першооснов діяльності китайських комуністів. У цьому

плані, з огляду на вирішальну роль у житті китайського суспільства та держави Комуністичної партії, її програмних документів, слід прийняти як аналітичну установку й систему аналітичних координат положення Загальної Програми китайської компартії, оскільки саме вони грають роль ідейно-теоретичних, політико-філософських та ідеологічних констант у сучасній китайській моделі, чи версії, марксизму, відповідно—дослідницьких приписів і системи смислових орієнтирів, що нерідко закамуфльовані або опосередковано інкорпоровані через стандартизовані теоретико-методологічні установки й вимоги до марксистської філософії в КНР, через специфічний понятійно-термінологічний апарат текстів китайських філософів та суспільствознавців, а також компартійні офіційні історичні, соціально-політичні та ідеологічні наративи. До того ж у Програмі КПК, окрім концентрованого викладу суті суспільствознавчої теорії, як офіційної партійної версії марксизму з китайською специфікою, сформульовано фундаментальні концептуальні й однозначні політико-ідеологічні оцінки нинішнього та майбутнього статусу соціалістичного Китаю, чітко визначено перспективи його прогресивного розвитку на десятиліття наперед [див. зокрема: 9; 15, с. 11-17; 13, с. 59-96; 14, с. 147-161].

І нарешті, третя, принципово важлива ідейно-теоретична й політико-ідеологічна складова і джерельна база (об'єктно-предметне поле) порівняльного підходу до аналізу сучасного китайського (китаїзованого) марксизму—це різноманітні теоретично й ідеологічно знакові публікації впливових представників наукового співтовариства філософів і суспільствознавців КНР, особливо проєкти й рекомендації, які пропонуються ними з метою модернізації парадигмального для КНР його варіанту [див., зокрема: 2; 4; 10; 11; 12, с. 95-106; 14, с. 147-162; 16, р. 70-82].

Адже, як свідчать результати аналізу публікацій, присвячених проблематиці розвитку марксистської філософської думки в КНР, ті актуальні й багатоаспектні питання, що стосуються, з одного боку, розуміння причин появи широкого спектра реформаторських пропозицій від китайських філософів, а з іншого—удосконалення наукової дослідницької платформи, методологічні установки якої забезпечить оптимальні можливості для адекватного розуміння системи атрибутивних та імперативних для китайського марксизму ідейно-теоретичних констант і політико-ідеологічних приписів, можна концептуально вирішити шляхом з'ясування цілей та завдань нині популярної стратегії оновлення (методологічних засад, категоріального апарату, проблематики і т. ін.) традиційної для КНР моделі марксистської філософської теорії. Фактично дослідження задекларованих останніми роками проєктів осучаснення китайського марксизму (які нерідко є формою прояву ідеологічних симпатій, теоретичних уявлень або світоглядних уподобань своїх творців) допоможе отримати вірне уявлення, по-перше, про атрибутивні особливості тієї політико- та соціально-філософської теорії, яка за своїми функціональними ознаками, суспільно-політичною й

духовно-культурною (включно з ментальною) роллю перетворилися на метанарацію у сучасному Китаї, а по-друге, про допустимі (для китайських філософів і суспільствознавців, а також партійних ідеологів і функціонерів) межі, оптимальні напрями й цілі змістовної, методологічної й структурно-функціональної реструктуризації, концептуального реформування китаїзованого варіанту марксистського філософського вчення.

Висновки

Дослідження феномену китайського марксизму передбачає вирішення низки складних історико-філософських і теоретико-методологічних проблем. Вихідною й системною з них залишається та, розв'язання якої дає чітку відповідь на ключове питання. А саме—як (з точки зору генезису, ідейних та ідеологічних джерел, визначальних впливів, концептуальної суті, структурних особливостей, суспільно-політичних функцій тощо) слід оцінювати й позиціонувати парадигмальну в КНР марксистську філософську й суспільствознавчу теорію? Вважати її конкретно-історичним проявом, зумовленим специфікою національної історії Китаю пристосуванням (адаптацією) до них універсального та інтернаціонального марксистського вчення (доповненого новаціями російсько-радянського марксизму-ленінізму) чи визнати повністю ідейно-теоретично самодостатнім, суто національним формоутворенням? Тобто як марксизм китаїзований (націоналізований), який нібито від самого початку розвивався у формі самостійної філософської теорії й політико-економічної доктрини КПК та виконував функцію наукового обґрунтування й інституціоналізованого політико-ідеологічного забезпечення практичної реалізації стратегічних цілей та завдань національно-визвольної та революційної боротьби, а потім і процесу державного-національного та соціалістичного (як початкового етапу комуністичного) будівництва в КНР. Нині широковідомого під назвою «соціалізм із китайською специфікою».

Як свідчить масив спеціалізованої літератури, перший варіант інтерпретації філософського статусу, чи класифікації, китайського марксизму (найбільш поширене позначення—«китайський марксизм») підтримують переважно працівники системи освіти. Якраз вони виявляються стійкими прихильниками метапарадигмальної в КНР моделі філософського знання й пізнання, яка отримала назву «система підручників» («сталінська система філософії») і значною мірою відтворила ще офіційну радянську діаматівсько-істматівську версію філософії марксизму. У межах такого підходу історія філософії китайського марксизму та її теоретична суть як раз і тлумачаться як результат прагматичного пристосування китайськими науковцями, ідеологами-теоретиками та керівниками Компартії універсальних постулатів вчення основоположників марксизму, а також новаторських революційних соціально- та політико-філософських ідей В.І. Леніна (частково і його

послідовників) до унікальних соціально-економічних та духовно-культурних умов і ресурсів розвитку китайського суспільства на шляху до соціалізму.

І навпаки, ті, хто вважає китайський марксизм виключно національно-особливим явищем, окремою складовою частиною загальносвітового марксистського ідейного й комуністичного руху, або в інших термінах—марксизмом винятково китаїзованим, відстоюють точку зору, що його головними творцями є насамперед колишні й теперішні керівники Китайської комуністичної партії й держави. Саме їх адепти ідеї китаїзованого (чи китаїзації) марксистського вчення, зробивши найбільший творчий внесок у науково-теоретичне й політико-ідеологічне переосмислення та переробку як висхідного вчення основоположників марксистського-ленінського теорії (радянської моделі) в такий спосіб, щоб адаптований до китайських реалій марксизм-ленінізм зміг би забезпечити максимальну ефективність практичної діяльності китайського народу під керівництвом Комуністичної партії в ході нібито неповторного процесу революційних перетворень в Китаї та будівництва соціалізму в КНР.

Якщо лаконічно, то визначальна установка адептів концепції й концепту «китаїзований марксизм» приписує, що «китаїзація марксистського вчення»—це «генеральна лінія теоретичного оновлення КПК», це процес «поєднання теорії марксистського вчення з практикою Китаю», а «китаїзований марксизм»—це «теоретичні результати вирішення великих проблем Китаю марксистами».

За нашими оцінками, деідеологізовану й евристичну ідейно-теоретичну, а головне, цілісну методологічну платформу наукового дослідження китайського (китаїзованого) марксистського вчення можуть забезпечити пізнавальні можливості й інструментарій структурно-функціонального, компаративного й дискурсивного підходів, метод контент-аналізу, приписи загальнонаукових принципів сцієнтизму та історизму. Але не окремо чи у якійсь селективній комбінації, а в такій аналітичній моделі, де стрижневими будуть установки порівняльного аналізу. Навіть більше, для концептуального осмислення генезису й атрибутивних ознак китаїзованого варіанту марксистського філософської теорії (а за її політико-ідеологічними та світоглядними функціями ще й метанарації, а також теоретичного фундаменту партійної доктрини керівної КПК) він має грати роль системотвірною.

Вибудована саме таким чином методологічна платформа, системний компаративний дослідницький підхід буде не лише ефективно поєднувати пізнавальні можливості основних методів наукового дослідження історичних процесів, духовно-культурних та ідеологічних феноменів, а й—враховуючи ідейно-теоретичні й інституційні особливості розвитку марксистського вчення в КНР протягом другої половини ХХ—початку ХХІ століття—забезпечить проведення адекватного вимогам сцієнтизму аналізу принаймні трьох базових чинників (взаємопов'язаних, але відносно самостійних комплексів

детермінант та ідейно-теоретичних і політико-ідеологічних джерел), що зумовили й визначають суть та специфіку китайського марксизму, його досягнення, концептуальні недоліки, нагальні проблеми, потреби, завдання й перспективи подальшої модернізації на сучасному історичному етапі.

Узагальнено охарактеризувати головні ідейні й політико-ідеологічні чинники, які зумовили формування й далі масштабно впливатимуть на той варіант марксизму, який існує в сучасному Китаї та стикається з проблемою його модернізації, можна констатувати, що першою, найбільш впливовою з них необхідно визнати офіційну радянську філософську й суспільно-політичну теорію, а саме той варіант марксизму-ленінізму, який став подальшим розвитком (а за деякими оцінками—спотворенням, навіть ідеологічно мотивованою ревізією або «сталінською убогою версією») вчення засновників марксизму й був метанарацією в Радянському Союзі. Крім того, для наукового та евристичного дослідження китайського марксизму, адекватної оцінки можливостей, цілей та перспектив його оновлення відповідно до умов сучасного світу велике значення має й теоретичне осмислення саме тих позитивних досягнень і критичних помилок радянських філософів і суспільствознавців, які стали очевидними за підсумками здійснених ними численних спроб модернізації (включно з вестернізацією) марксизму-ленінізму в СРСР протягом 1960-х—1980-х років.

Другою комплексною політико-ідеологічною детермінантою, вплив якої необхідно враховувати під час наукового аналізу історичної логіки та специфіки китаїзованого марксизму, є положення й приписи доктринальних документів Китайської компартії, неординарні ідеї її керівників доби китайської революції та подальшого державного й соціалістичного будівництва в КНР, але не як самостійних, суто національних (навіть націоналістичних) марксистських нововведень, незалежних від сукупності зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних чинників, а порівняно (принаймні текстуально, ідейно-теоретично, ідеологічно й культурно-світоглядно) з відповідними документами та концептуальними новаціями, що готувалися, підтримувалися або публічно проголошувалися керівництвом КППС і СРСР з кінця 1950-х—у 1980-ті роки.

І нарешті, третя ідейно-теоретична й політико-ідеологічна складова та джерельна база запропонованої порівняльної моделі, чи компаративного підходу до аналізу сучасного китайського (китаїзованого) марксизму,—це різноманітні теоретично й ідеологічно знакові публікації впливових представників філософського наукового співтовариства філософів КНР, особливо запропоновані деякими з них проекти оновлення парадигмального для Китаю варіанту марксизму.

Щодо останнього, то, враховуючи ідейну спрямованість та завдання таких проектів, підкреслимо, що аналіз тенденцій і наслідків модернізації марксизму-ленінізму в СРСР як складової порівняльного дослідження

марксизму в КНР має не тільки історико-філософське значення. Актуальності й теоретичного значення сцієнтистській реконструкції процесів трансформації радянського марксизму протягом другої половини ХХ століття надає те, що зараз творчо активна частина китайського філософського співтовариства переконана, що марксистське вчення в Китаї сформувалося й розвивалося протягом десятиліть під визначальним впливом (іноді навіть тиском) радянського марксизму. А тому, вважають вони, такі суттєві недоліки радянського марксизму-ленінізму (який нині в Китаї його критики йменують «ленінсько-сталінською» чи «діаматівсько-істматівською» версією, навіть «сталінською системою філософії»), як консерватизм і ортодоксальність, надмірна схоластичність теоретичних узагальнень, антидемократичність мислення, відсутність людиноцентричності, політична ідеологізованість, пропагандистська функціональність тощо, є нібито атрибутивними й для марксизму китайського.

Причому парадоксальність окресленої інтелектуальної ситуації, так само як її прогностичні переваги, полягають у тому, що більшість сучасних проєктів модернізації китайської марксистської парадигми (насамперед під гаслом «повернення до Маркса») передбачають її проведення шляхом вестернізації, завдяки плюралістичному, спорадичному чи вибірковому запозиченню ідей, методології, понятійно-категоріального апарату, ціннісних приписів і т. ін. із західних промарксистських та немарксистських філософських шкіл, течій, напрямів тощо. Але такий варіант оновлення марксистської філософської моделі може відтворити ті негативні тенденції, які були притаманні реформаторському руху в межах філософського співтовариства СРСР, а його наслідки стати повторенням радянських помилок [див., наприклад: 10; 12; 16, с. 21-143; 21].

Список посилань

1. Коротченко Е. П. Метанаррация. Постмодернизм. Энциклопедия. Минск: Интерпрессервис, 2001. С. 459-461.
2. Ли Цзюньжу. Об основных вопросах китаизации марксизма. Свободная Мысль. 2017. № 4. С. 65-76.
3. Constitution of the Communist Party of China. General Program. URL: http://www.xinhuanet.com//english/download/Constitution_of_the_Communist_Party_of_China.pdf
4. Сунь Вэйпин. Марксистская философия в современном Китае. Состояние и тенденции исследований. Свободная Мысль. 2017. № 4. С. 117-130.
5. Йолон П. Павло Копнін та українська філософська думка. Філософська думка, 2009. № 3. С. 53-70.

6. Вілков В.Ю. Діалектичний та історичний матеріалізм у структурі марксизму-ленінізму як філософського вчення й політико-ідеологічної доктрини. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2021. № 4 (4). С. 114-141.
7. Вілков В.Ю. Ідейно-теоретичні засади аналізу китаїзованого марксизму. *Annali d'Italia*, 2023. № 45. С. 55-77.—Режим доступу: <file:///D:/Slava/Downloads/Annali%20d%E2%80%99Italia%20%E2%84%9645%202023.pdf>
8. Вілков В.Ю. Роль діалектичного та історичного матеріалізму у генезисі й структурі марксистсько-ленінської філософії в СРСР: особливості основних пострадянських наративів в Україні. *Sciences of Europe*. 2021. № 63. С. 33-47.
9. Vilkov V. The attributes of Marxist-Leninist philosophy in the USSR: paradigmatic narratives in post-soviet studies in Ukraine. *Sciences of Europe*, 2022. № 101, Vol. 1. P. 43-57. URL: <https://zenodo.org/record/71107052#.Y1AeQstByr8>
10. Чжан Шуухуа. Ленинизм—блестящий образец русификации марксизма. *Свободная Мысль*. 2017. № 4. С. 21-28.
11. Ху Дапин, Чжан Ибин, Чжан Лян. Западная марксистская философия в Китае. *Логика изменений и темы исследований*. *Свободная Мысль*. 2017. № 4. С. 103-116.
12. Вилков В.Ю. Теоретико-методологические и политико-идеологические установки исследования перспектив модернизации китаизированного марксизма. *The scientific heritage*, 2022. № 94. Vol. 1. С. 93-109.—Режим доступу: <http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2022/08/The-scientific-heritage-No-94-94-2022.pdf>
13. Вілков В. Особливості марксистської аксіоматики доктрин соціалістичного і комуністичного будівництва КПРС та КПК. *Theoretical and Practical Aspects of Science Development: Scientific monograph. Part 2*. Riga: Publishing House “Baltija Publishing”, 2023. С. 58-97.—Режим доступу: <file:///D:/Slava/Downloads/Theoretical%20and%20practical%20aspects.%20Part%202.pdf>
14. Вілков В.Ю. Процес китаїзації марксизму: особливості теоретичної реконструкції Лі Цзюньжу. *Політологічний вісник: Збірник наукових праць*. 2023. № 90. С. 145-163. Режим доступу: <file:///D:/Slava/Downloads/173-339-1-SM.pdf>

15. Вілков В.Ю. Доктринальні положення Загальної програми Комуністичної партії Китаю як система ідейно-теоретичних й політико-ідеологічних приписів для дослідження сучасного китайського (китаїзованого) марксизму. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 2022. № 2 (7). С. 10-18. Режим доступу: <https://bulletinphilosophy-knu.kyiv.ua/index.php/journal/article/view/110/54>
16. Vilkov V. Modernization of Marxism in Modern China: Alternative Philosophical and Social Studies Interpretations. *Ukrainian Policymaker*. 2022. Vol. 10. P. 69-84. URL: http://www.ukrpolitic.com/journals/2022/10/UP_vol_10_Vilkov.pdf
17. Табачковский В.Г. У пошуках невтраченого часу: нариси про творчу спадщину українських філософів-шістдесятників. Київ: Вид. «Парапан». 2002. 300 с.
18. Вілков В.Ю. Феномен «радянська філософія»: парадигмальні підходи до теоретичних реконструкцій в історико-філософських розвідках в Україні пострадянської доби та евристичні ідейно-теоретичні установки його дослідження. *The scientific heritage*. 2020. № 46. Vol. 5. С. 46-59.
19. Блекледж П. Енгельс проти Маркса? 200 років Фрідріху Енгельсу. «Спільне», 2020. Режим доступу: <https://commons.com.ua/ru/engels-protiv-marksa-200-let-fridrihu-engelsu/>

References

1. Korotchenko, E.P. (2001). Metanarrative. *Postmodernism. Encyclopedia*. Minsk: Interpresservis, 459-461. [In Russian].
2. Li, Junju. (2017). On the main questions of the sinicization of Marxism. *Svobodnaia Mysl*, No. 4, 65-76. [In Russian].
3. Constitution of the Communist Party of China. General Program. (2017). URL: http://www.xinhuanet.com/english/download/Constitution_of_the_Communist_Party_of_China.pdf
4. Sun, Weiping. (2017). Marxist Philosophy in Modern China. State and Trends of Research. *Svobodnaia Mysl*, No. 4, 117-130. [In Russian].
5. Yolon, P. (2009). Pavlo Kopnin and Ukrainian Philosophical Thought. *Filosofska Dumka*, No. 3, 53-70. [In Ukrainian].
6. Vilkov, V. (2021). Dialectical and Historical Materialism in the Structure of Marxism-Leninism Philosophical Teaching and Politico-Ideological Doctrine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy*, No. 4 (4), 114-141. [In Ukrainian].

7. Vilkov, V. (2023). Ideational-Theoretical Foundations of the Analysis of Sinicized Marxism. *Annali d'Italia*, No. 45, 55-77. URL: <file:///D:/Slava/Downloads/Annali%20d%E2%80%99Italia%20%E2%84%9645%202023.pdf> [In Ukrainian].
8. Vilkov, V. (2021). The Role of Dialectical and Historical Materialism in the Structure and Genesis of Marxist-Leninist Philosophy in the USSR: Specifics of the Main post-Soviet Narratives in Ukraine. *Sciences of Europe*, No. 63, 33-47. [In Ukrainian].
9. Vilkov, V. (2022). The attributes of Marxist-Leninist philosophy in the USSR: paradigmatic narratives in post-soviet studies in Ukraine. *Sciences of Europe*, No. 101, vol. 1, 43-57 URL: <https://zenodo.org/record/7107052#.Y1AeQstByr8> [In English].
10. Zhang, Shukhua. (2017). Leninism is a Brilliant Example of the Russification of Marxism. *Svobodnaia Mysl*, No. 4, 21-28. [In Russian].
11. Hu Daping, Jang Yibin, Jang Liang (2017). Western Marxist philosophy in China. The logic of change and themes of the study. *Svobodnaia Mysl*, No. 4, 103-116. [In Russian].
12. Vilkov, V. (2022). Theoretical-methodological and Politico-Ideological Prescriptions for the Study of the Prospects of modernization of Sinicized Marxism. *Sciences of Europe*, No. 94, vol. 1, 93-109 URL: <http://www.scientific-heritage.com/wp-content/uploads/2022/08/The-scientific-heritage-No-94-94-2022.pdf> [In Russian].
13. Vilkov, V. (2023). Specifics of the Marxist Axiomatics of the Doctrines of Socialist and Communist Construction of the CPSU and CPC // Theoretical and Practical Aspects of Science Development: Scientific monograph. Part 2. Riga: Publishing House "Baltija Publishing", 58-97. URL: <file:///D:/Slava/Downloads/Theoretical%20and%20practical%20aspects.%20Part%202.pdf> [In Ukrainian].
14. Vilkov, V. (2023). The process of Sinicization of Marxism: Li Junju's Theoretical Reconstruction Features. *Politology bulletin: Collection of scientific works*, No. 90, 145-163 URL: <file:///D:/Slava/Downloads/173-339-1-SM.pdf> [In Ukrainian].
15. Vilkov, V. (2022). Doctrinal Provisions of the General Program of the Communist Party of China as a System of Ideational-Theoretical and Political-Ideological Prescriptions for Research of Modern Chinese (Sinicized) Marxism. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy. Politology*, No. 2 (7), 10-18. [In Ukrainian].
16. Vilkov, V. (2022). Modernization of Marxism in Modern China: Alternative Philosophical and Social Studies Interpretations //

- Ukrainian Policymaker, vol. 10, 69-84 URL: http://www.ukrpolitic.com/journals/2022/10/UP_vol_10_Vilkov.pdf [In English].
17. Tabachkovsky, V.G. (2002). In Search of Unspent Time: Essays on the Creative Heritage of Ukrainian Philosophers of the Sixties. Kyiv: Parapan. 300 p. [In Ukrainian].
 18. Vilkov, V. (2020). The Phenomenon of Soviet Philosophy: Paradigmatic Approaches to Theoretical Reconstructions in Historical and Philosophical Studies in Post-Soviet Ukraine and Heuristic Ideological and Theoretical Prescriptions of its Research. The scientific heritage, No. 46, vol. 5, 46-59. [In Ukrainian].
 19. Blackledge, P. (2020). Engels versus Marx? 200 years of Friedrich Engels. The «Commons» journal. URL: <https://commons.com.ua/ru/engels-protiv-marksa-200-let-fridrihu-engelsu/> [In Ukrainian].

Viacheslav Vilkov

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-3542-0756>

tvvilkof59@gmail.com

Vasyl Nazarkov

Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-1273-0807>

vasyl.nazarkov@knu.ua

**SPECIFICS OF THE METHODOLOGY OF COMPARATIVE
ANALYSIS OF THE IDEATIONAL-THEORETICAL
FOUNDATIONS OF SINICIZED MARXISM**

Absnract

The paper provides theoretical-methodological recommendations for improving the adequacy and heuristics of research on the origins of Chinese Marxist philosophical and socio-political thought in the 1940s–early 2020s, elucidating the attributive features and main tendencies in its rejuvenation. These recommendations are based on the analysis of methodological approaches to the theoretical reconstruction of the development of Marxist metanarratives in the USSR and the PRC.

The author of the article proposes a scientific and theoretical justification for the analytical approach, according to which a specifically historically-oriented comparative method of studying Chinese Marxism should play a system-forming role. The model of cognition methodology structured according to this principle helped to reveal and give general characteristics to the defining ideological and institutional factors of the successive Sinicization of Marxism as the process and result of its transformation into such a nationally adapted variety of Marxist teaching, which became a philosophical foundation of the modern ideology, doctrine, and policy of the Communist Party of China, as well as the theoretical basis of the project and the state strategy of building “*socialism with Chinese characteristics*.”

The paper’s material can contribute to improving the efficacy of further research into the logic of evolution and the specifics of interpretations of the axiomatics of the Marxist-Leninist paradigm in modern China; optimize the

ideational-theoretical platform; and expand the methodological and conceptual tools for de-ideologized understanding and assessment of the direction of processes and possible prospects for the rejuvenation of Marxist teaching (Sinicized Marxism).

Keywords: Marxism-Leninism, Soviet Marxism, Chinese Marxism, Adaptation of Marxism to the Chinese context, Sinicized Marxism, Socialism with Chinese Characteristics

Стаття надійшла до редакції 01.04.24

© Вілков В. Ю., Назарков В. К., 2024